

Laggarbo

Fornlämning L1983:4690, Laggarbo 7:1, Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.

Nyare tid

Lars Norberg

Sammanfattning

I maj år 2022 utförde Sörmlands Arkeologi AB en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning strax utanför Koppartorp. I området finns omfattande spår av gruvdrift med fyndigheter av såväl koppar som kobolt.

Undersökningen genomfördes eftersom fastighetsägaren har ansökt om tillstånd för markingrepp inför utbyggnad av ett äldre torp. Området var beläget i anslutning till ett gruvhål, fornlämning L1983:4690. Den aktuella gruvan kallas för Adolfsbergsgruvan och brytning av kobolt kan spåras till andra halvan av 1700-talet, men upphörde under 1800-talets senare del. I samband med insatsen öppnades tre mindre schakt varvid skrotsten i form av en skadad gråstensvarp påträffades. Utöver det kompletterades beskrivningen och geometrin för L1983:4690.

Rapporten laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställs från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Lars Norberg

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2022

Innehåll

Sammanfattning 2

Inledning 4

Syfte 4

Genomförande 4

Resultat 4

Referenser 5

Administrativa uppgifter 5

Bilagor 6

Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med undersökningens belägenhet. Skala 1:1 000 000.

Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med undersökningens belägenhet. Skala 1:50 000.

Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med undersökningens belägenhet & berörda fornlämningar. Skala 1:1 000.

Bilaga 4. Utdrag ur Fastighetskartan med berörda fornlämningar & öppnade schakt. Skala 1:300.

Bilaga 5. Fotodokumentation.

Inledning

I enlighet med länsstyrelsens beslut (lst dnr 431-989-2022) har Sörmlands Arkeologi AB utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i anslutning till ett gruvhål, fornlämning L1983:4690, inom fastigheten Laggårbo 7:1, belägen i Nyköpings kommun, Södermanlands län (bilaga 1-4).

Undersökningen utfördes eftersom fastighetsägaren har ansökt om tillstånd för markingrepp i samband med utbyggnad av ett befintligt bostadshus i form av ett äldre torp. Fältarbetet genomfördes 2022-05-06. Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Lars Norberg, arkeolog vid Sörmlands Arkeologi AB. Eftersom arbetsföretaget bedömdes som en mindre förändring av en befintlig byggnad stod länsstyrelsen i Södermanlands län för den arkeologiska kostnaden (exklusive grävmaskin).

Gruvhålet är beläget väster om Tunabergs kyrka i Koppartorp, omkring 20 kilometer sydväst om Nyköping. Området utmärks av ett bergigt och kuperat landskap med uppodlade åkerlappar. I kulturhistorisk mening karakteriseras området framförallt av lämningar efter gruvdrift med fyndigheter av såväl koppar som kobolt. Kopparfyndigheterna exploaterades redan under 1400-talet, medan utvinning av kobolt omnämns i samband med Tunabergs koppargruva under andra halvan av 1700-talet (Sörmlandsbygden 1988:2, s. 37 & Tunabergs hembygdsförening). Enligt en informationsskylt i anslutning till L1983:4690 kallades den aktuella gruvan för Adolfsbergsgruvan efter Adolph Christiernin, ansvarig för det bolag som hade brytningsrätten på 1760-talet (Adolfsbergsgruvan/Adolfsbergsgruvan). Arbetet vid gruvan upphörde år 1859 enligt samma skylt. I övergripande mening upphörde gruvdriften i Koppartorp år 1889 (Skjällberg 1995, s. 108).

Syfte

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom de delar av fornlämningsområdet som berördes samt ta tillvara fynd.

Genomförande

I anslutning till den planerade utbyggnaden väster om bostadshuset öppnades en 5,4 x 5,4 meter stor yta med grävmaskin. Schaktdjupet uppgick till mellan 0,5 och 0,6 meter (S1). Därefter öppnades två mindre sökschakt i anslutning till den befintliga entrén norr om bostadshuset (S2 & S3). De mindre schakten var cirka 1,6-1,9 meter stora och 0,4 meter djupa. Syftet med de sistnämnda schakten var att undersöka marken inför utbyggnad av en planerad veranda.

De öppnade ytorna rensades med fyllhammare och skärslev. Därefter dokumenterades schakten med RTK-GPS samt beskrevs i text. Öppnade ytor fotodokumenterades med digitalkamera (bilaga 5).

Resultat

Området runtom det befintliga bostadshuset var markplanerat, något som skett i samband med byggnadens uppförande. Drygt 10 meter öster om byggnaden fanns även ett äldre förråd. Ytan mellan byggnaderna utgjordes av en upptill halvmeterhög förhöjning av mer orörd mark. I kanterna till förhöjningen noterades tegelflisor och skarpkantade stenar.

Inom S1, som i söder anslöt till förhöjningen, framkom skrotsten av granit och enstaka skärvor var skörbrända. Stenmaterialet varierade i storlek mellan 0,1-0,5 meter. Vidare förekom enstaka bitar av enkupiga tegelpannor samt matjord och inslag av sot. Lagret tunnade ut mot väster och norr och uppgick till en tjocklek om 0,6 meter i öster samt 0,05 meter i väster och norr. Diagonalt genom schaktet fanns en tidigare nedgrävd elledning, vilken även berörde delar av skrotstenslagret. Lämningen tolkades som rester av ett gråbergsvarp med anknytning till Adolfsbergsgruvan. Varpet vilade på berg i dagen. I norr vidtog gulvit sand (undergrund). Inom S2 och S3 framkom omrörda massor bestående av gårdsgrus, matjord och enstaka stenskrävor, cirka 0,2-0,4 meter stora. I massorna noterades även enstaka skörbrända stenar. Undergrunden utgjordes av berg. Troligen har man använt skrotsten som utfyllnad i området i samband med att det ursprungliga torpet/bostadshuset uppfördes. I övrigt påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Avslutningsvis genomfördes en kvalitetsförhöjande åtgärd i form av inmätning och uppdatering av geometrin och beskrivningen för fornlämning L1983:4690. Insatsen har inrapporterats via Fornreg.

Referenser

Skyllberg, Eva. 1995. *Tuna bergslag. En sammanställning över de bergshistoriska lämningarna i Bergshammars, Tuna och Tunabergs socknar samt Nyköpings stad*. Atlas över Sveriges bergslag. Jernkontoret, Bergshistoriska utskottet, Serie H 102. RAÄ. Stockholm.

Sörmlandsbygden 1988:1. Red. Rolf Ryberg. Södermanlands hembygdsförbunds årsbok. Femtiosjätte årgången. Nyköping.

Tunabergs hembygdsförening (http://www.tunaberg.se/gruvmuseumets_ram.htm). sökord: kobolt.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 2213

Länsstyrelsens dnr: 431-989-2022

Tid för undersökningen: 2022-05-06

Personal: Lars Norberg

Län: Södermanland

Kommun: Nyköping

Socken: Tunaberg

Fastighet: Laggarbo 7:1

Belägenhet: N (x) 6501717,066 E (y) 609892,092

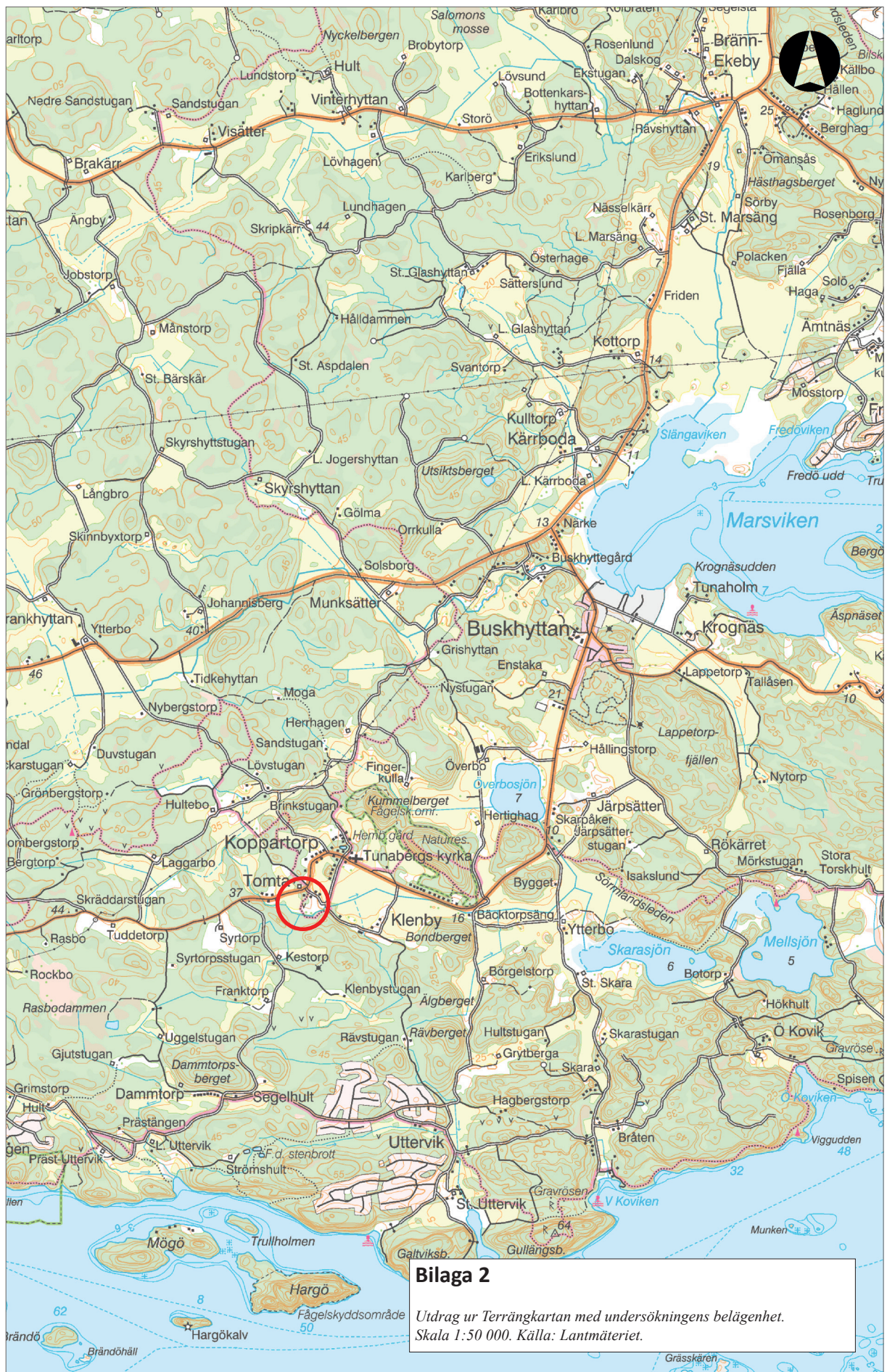
Koordinatsystem: SWEREF99 TM

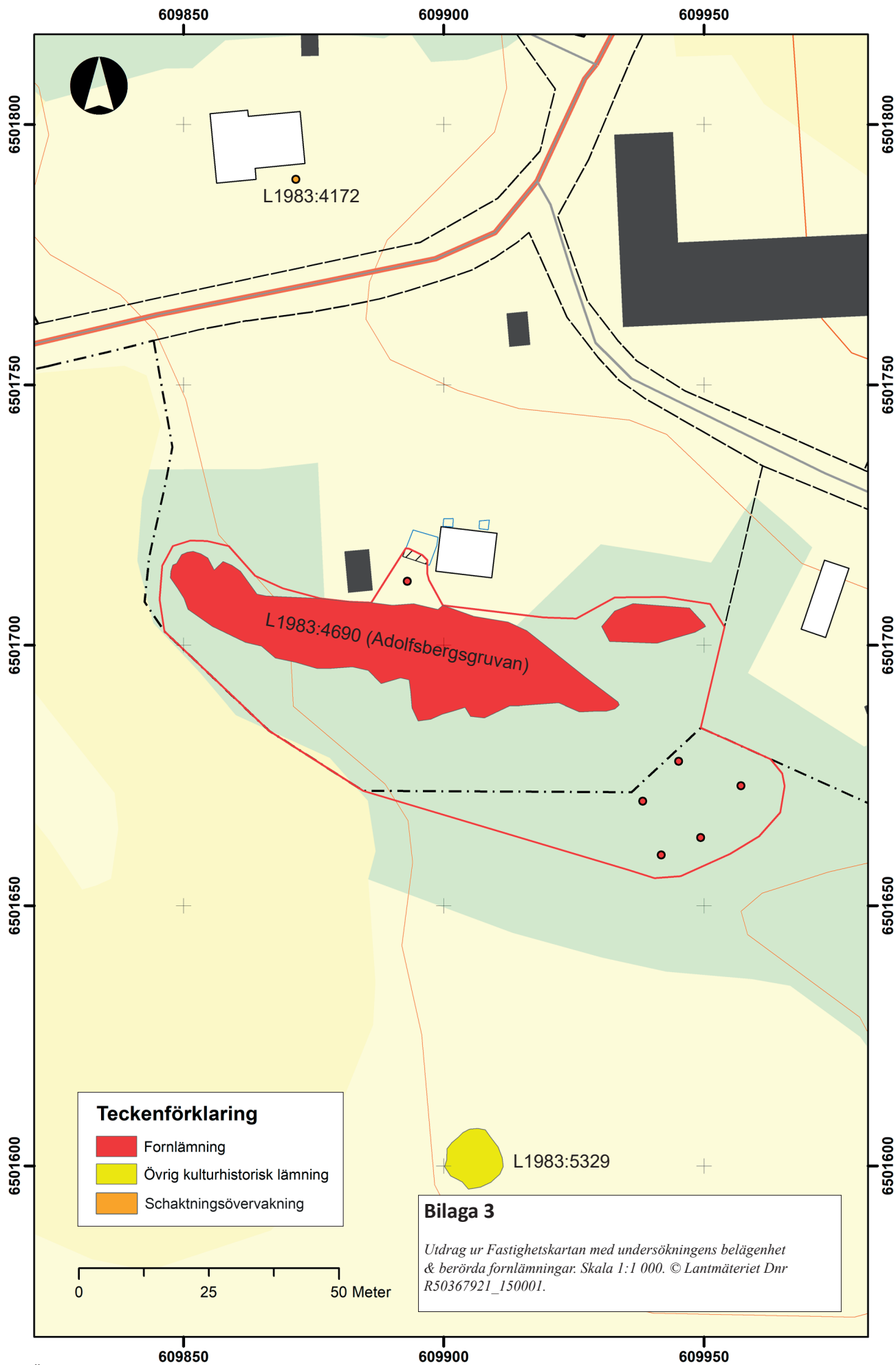
Höjdsystem: RH 2000

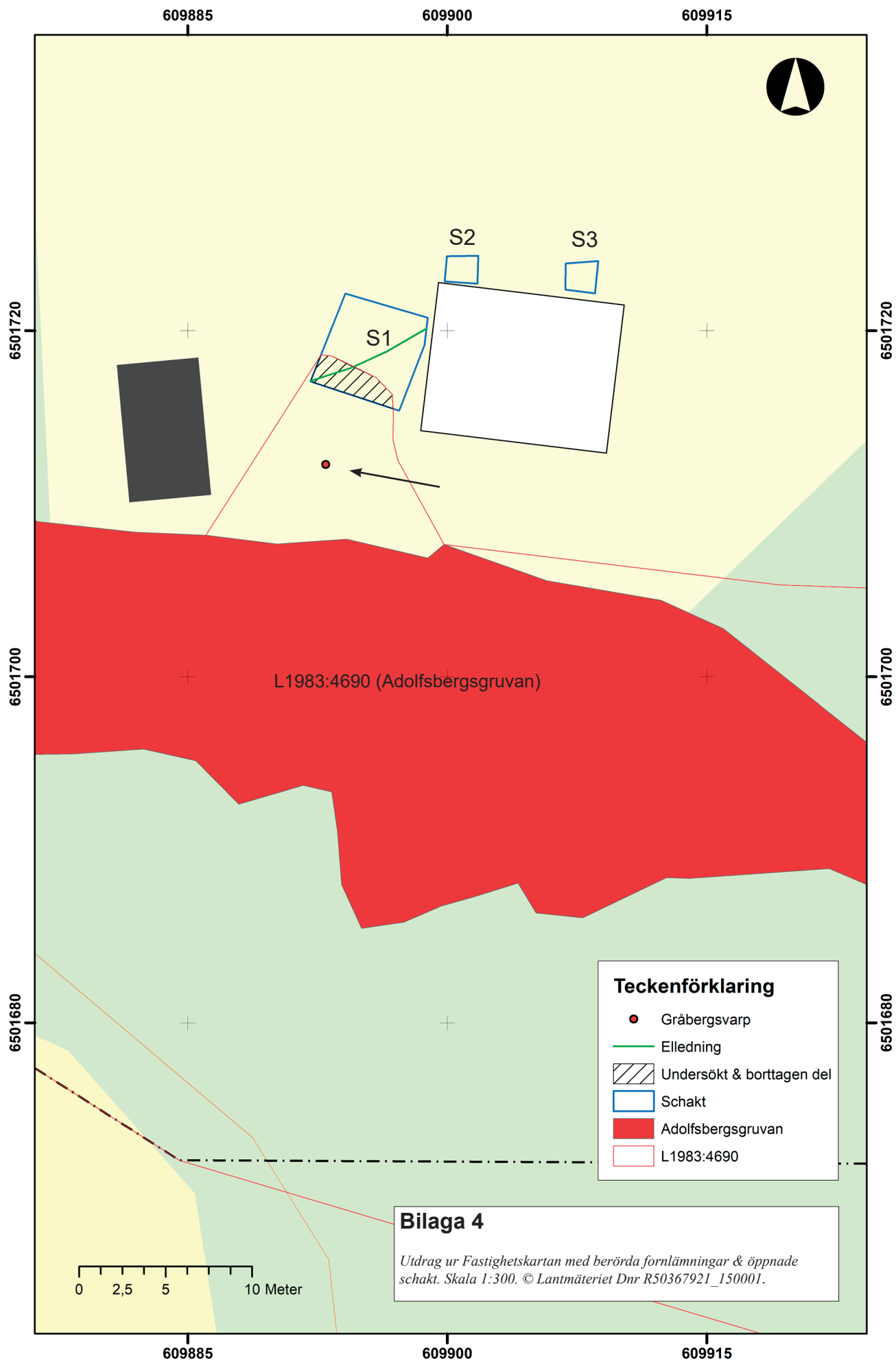
Undersökt yta: 35 m²

Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material. Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 5. Fotodokumentation

*Bostadshuset med läget för planerad veranda.
Foto mot sydväst: Lars Norberg 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

*Västra gaveln med gråbergsvarp & läget för
planerad utbyggnad. Foto mot ostsydost:
Lars Norberg 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

*Schakt 1 mot sydsydväst. I bakgrunden syns
kanten av gråbergsvarpet beläget på berg i
dagen. Adolfsbergsgruvan vidtar i tomtens
bakkant. Foto: Lars Norberg 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

*Bostadshuset med läget för schakt 2 & 3.
Foto mot sydväst: Lars Norberg 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

Schakt 2 mot sydväst. Foto: Lars Norberg 2022, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 3 mot väster. Foto: Lars Norberg 2022, Sörmlands Arkeologi AB.

